

טעימה מהגות מדינית – מה מקור הכוח

ויקישיתוף Collection Palazzo Pubblico (Palazzo Comunale), Siena

"אלגוריה על השפעת הממשל הטוב והרע"

אמברוג'יו לורנצטי (1338)

הציור נועד להזכיר לשליטים את המחויבות שלהם לשלטון צודק והוא מחולק לציור של הממשל הטוב ולציור של הממשל הרע. מצוירות בו המידות הטובות והמידות הרעות המגולמות בדמויות.

סוקרטס והמדינה האתונאית

הובס ורוסו ושאלת האמנה החברתית

בקשת העם למלך/ "משל הרועים" / "חוק המלך"

משרד החינוך

929

להרחבה על הציור

Collection Palazzo Pubblico (Palazzo Comunale), Siena ויקיפיתוף

k7wNadYA3https://www.youtube.com/watch?v=jk

היזכרו במשקל שיש במקרא לתפקידו של המלך כשופט, ולחיבור בין המנהיג העתידי לעשיית הצדק.

❖ בקשת המלך (שמואל א ח) : "שימה לנו מלך לשפטנו..."

❖ חלום שלמה (מלכים א ג): שלמה מבקש לב חכם כדי לשפוט את העם משפט צדק.

❖ ישעיה יא (המנהיג העתידי): "והיה צדק אזור מתניו..."

משרד החינוך

929

תומאס הובס – "לווייתן" (1651)

כי חוקי הטבע כשלעצמם (כגון צדק, יושר, צניעות, חמלה – ובסיכום, לעשות לאחרים מה שהיינו רוצים שיעשה לנו), בלי אימתו של איזה כוח שיגרום שיקוימו, הם מנוגדים לרגשותינו הטבעיים, המביאים אותנו לידי משוא פנים, גאווה, נקם וכיוצא באלה. ובריתות ללא החרב אינן אלא מילים, וחסרות הן כל חוזק [מכדי] לתת ביטחון לאדם בכלל. לכן, למרות חוקי הטבע (שכל מי שרוצה לשמור אותם שומרם כשהוא יכול לעשות כן בכטחה), אם

לא יוקם כוח, או אם לא יהיה כוח זה מספיק לביטחוננו, יסמוך כל אדם על חוזקו ואומנותו כדי להיזהר מכל שאר בני האדם. ובכל המקומות שבהם בני אדם חיו במשפחות קטנות שולחים היו את ידם בשוד ובביזה, ולא די [שעיסוק] זה לא נחשב נגד חוק הטבע אלא ככל שגדל שללם כך גדל כבודם. ובני אדם אז לא קיימו שום חוק זולת חוקי הכבוד, דהיינו להימנע מאכזריות: להשאיר לאנשים את חייהם ואת כלי משק ביתם. וכשם שעשו משפחות קטנות אז כך עושות כיום ערים וממלכות, שאינן אלא משפחות גדולות יותר (למען ביטחונם). מרחיבות הן את שלטונן עם כל אמתלה של סכנה ופחד מפני פלישה או סיוע שאולי יינתן לפולשים; משתדלות הן ככל שאפשר להכניע או להחליש את שכניהן, בכוח זרוע גלוי ובאומנויות סודיות – ובהעדר אמצעי זהירות אחרים – בצדק, והדורות הבאים זוכרים זאת להן לכבוד.

האיור על כריכת הספר "לווייתן" (1651)

האיור המפורסם על כריכת ספרו של תומאס הובס
שצייר אברהם בוס (Abraham Bosse)
מתאר שליט אבסולוטי
אוחז בחרב המגלמת את הכוח הצבאי, ובשרביט – המסמל את
הכנסייה.
השליט מחזיק באמצעים לביסוס השלטון (צבא/חינוך ודת).
מודל שלטוני זה היה המודל ההיסטורי עד העידן המודרני.

© The Trustees of the British Museum (CC BY-NC-SA 4.0)

Blum 604

עזרת. 809

Printed in London

האמנה החברתית – ז'אן ז'אק רוסו (1762)

**"הכול יוצא טוב מתחת ידיו של בורא עולם;
הכול מתנוון בין ידיו של האדם."**

ז'אן-ז'אק רוסו, "אמיל או על החינוך", מצרפתית: ארזה טיר-אפלרויט, ירושלים: מאגנס, 2009, עמ' 111)

"האדם נולד חופשי, ובכל מקום נתון בכבלים"

ז'אן-ז'אק רוסו, "האמנה החברתית", מצרפתית: עידו בסוק, תל-אביב: רסלינג, 2006, עמ' 48.

דיון

❖ עם איזו גישה עקרונית לאדם ולחברה אתם מזדהים, עם הגישה של הובס או זו של רוסו?

במקרא

❖ תקופת השופטים - "בימים ההם אין מלך בישראל, איש הישר בעיניו יעשה."

❖ שמואל א פרק ח - העם מבקש מלך.

האומץ לחשוב

עמנואל קאנט (1784)

"נאורות היא יציאת האדם מחוסר בגרות, שהוא עצמו אשם בה.
חוסר בגרות הוא אי-יכולתו של האדם להשתמש בשכלו
בלי הדרכת הזולת.

האשמה בחוסר-בגרות קיימת, אם סיבתו איננה חוסר שכל,
אלא חוסר החלטה ואומץ להשתמש בו בלי הדרכת הזולת –

אזור אומץ להשתמש בשכלך שלך! זו היא אפוא סיסמת הנאורות."

©עמנואל קאנט", תשובה לשאלה: נאורות מהי?": מגרמנית: ידידיה פלס, בתוך: בשארה ע (עורך), הנאורות – פרויקט שלא נשלם? (תל אביב תשנ"ז 1997), עמ' 45

עמנואל קאנט נותן שלוש דוגמאות למצבים המאפיינים "חוסר בגרות": כאשר אדם מאפשר –
לספק לחשוב במקומו, למדריך רוחני להחליף את מצפונו, ולרופא לקבוע את תזונתו.

במרכזן של שלוש הדוגמאות עומד מחדל, הנובע מכך שהאדם נכנע לצורך לתלות את הסמכות במקור חיצוני
במקום בתבונה האישית שלו.

מקור המחדל הוא באנשים שחשיבתם עצלה.

משרד החינוך

929